

ВІДГУК
офіційного опонента доктора психологічних наук,
професора Романенко Оксани Вікторівни на дисертаційну роботу
Дубовик Олени Михайлівни «Особливості професійно
орієнтованих особистісних якостей майбутнього психолога спеціальних
закладів освіти», подану до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна
психологія

З ускладненням різних сторін буття людини, в сучасних умовах постійно зростають вимоги, що висуваються суспільством до представників психологічних спеціальностей. Виражена орієнтація на цінність іншої людини для цих фахівців передбачає адекватне застосування ними своїх можливостей, як міри впливу на іншу людину, що ґрунтується на переживанні почуття професіонального обов'язку та відповідальності за свої професійні дії. Ці якості притаманні лише високорозвиненій особистості, тому перед вищими навчальними закладами постає важливе завдання розвитку особистості студента в умовах професійної підготовки.

Особливого значення ця проблема набуває стосовно професійної діяльності спеціального психолога, зорієнтованого на роботу з дітьми вразливих категорій. Професіоналізація особистості студентів в системі вищої освіти передбачена нормативно-законодавчо Законом України «Про вищу освіту» та включає формування відповідних компетенцій, передумовою яких є наявність професійно значущих якостей особистості.

До цього часу, попри велику кількість робіт, присвячених готовності психолога до професійної діяльності, проблема становлення особистості спеціального психолога в сучасній науці вивчена недостатньо. Саме тому дисертаційне дослідження О. М. Дубовик, яке присвячене вивченню особливостей професійно орієнтованих особистісних якостей майбутнього психолога спеціальних закладів освіти, є актуальним як у соціальному, так і науково-практичному аспектах.

Здобувачкою здійснено ретельний аналіз різноаспектних досліджень з даної проблематики в галузях загальної, професійної та спеціальної

психології, на основі яких визначено сутність індивідуально-особистісних та професійно значущих якостей психолога, розглянуто їхні особливості з позицій особистісного, генетичного, діяльнісного та професійно-орієнтованого підходів. Узагальнення основних закономірностей становлення особистості професіонала дало змогу ввести поняття професійно орієнтованих особистісних якостей психолога спеціальних закладів освіти, що є найбільш прийнятним для вивчення особистості майбутнього психолога саме на етапі професійної підготовки. Вони визначаються як система інтегральних психологічних характеристик суб'єкта діяльності, що впливають на ефективність опанування навчально-професійною діяльністю та є передумовами для досягнення високого рівня професіоналізму.

Слід відзначити доцільність вивчення здобувачкою етапу розвитку особистості професіонала під час навчання у ВНЗ як найбільш сензитивного періоду для формування професійно важливих якостей, що підлягають синергетичному впливу багатьох значущих чинників. Саме це дало змогу вивчити їх системно та у розвитку, у відповідності з основними принципами проведення наукового дослідження. Основними здобутками такого підходу стало: визначення змістової структури професійно орієнтованих якостей особистості спеціального психолога, розроблення комплексної діагностичної методики для їх дослідження та системи відповідних формувальних впливів.

Науково-категоріальний апарат характеризується коректним визначенням об'єкту, предмету, мети, завдань, теоретико-методологічного підґрунтя дослідження. Сформульовані завдання підпорядковані меті, засвідчують логічність та послідовність основних етапів дослідження. Поставлені завдання охоплюють теоретичний аналіз досліджень проблеми формування професійних особистісних якостей психолога; розроблення комплексу діагностичних процедур та емпіричного встановлення зазначених якостей психолога; експериментальне вивчення ознак та сутності професійно орієнтованих особистісних якостей психолога спеціальних закладів освіти; обґрунтування моделі формування професійно орієнтованих особистісних

якостей майбутніх психологів спеціальних закладів освіти; розроблення програми їхнього професійно-особистісного зростання.

За змістом завдань дисертаційне дослідження є теоретико-експериментальним. Авторкою здійснено ґрунтовну роботу, спрямовану на проектування основних концепцій професійної психології на потреби спеціальної психології. Висновки теоретичної частини дослідження стали відправною точкою для реалізації емпіричного етапу. Він ґрунтувався на розробленій структурній моделі симптомокомплексів, кожен з яких містить низку взаємопов'язаних компонентів (когнітивно-рефлексивного, морально-етичного та комунікативно-афіліативного), що дало змогу спланувати та провести складний констатувальний експеримент. У процесі його проведення виявлено наявність складних багаторівневих зв'язків між окремими характеристиками у структурі професійно орієнтованих особистісних якостей майбутніх спеціальних психологів, а також описано їхні зміни під дією активних засобів впливу на етапі формувального експерименту.

Новизна дослідження та одержаних результатів, насамперед, полягає в авторському підході до розгляду поняття професійно орієнтованих особистісних якостей майбутніх психологів спеціальних закладів освіти, визначенні структури і критеріїв їхньої оцінки; розробці діагностичної методики; обґрунтуванні рівневого розподілу отриманих емпіричних результатів; розробленню моделі активних засобів впливу на становлення особистості майбутніх фахівців.

Вірогідність отриманих у дослідженні результатів забезпечується валідністю та надійністю дослідницьких методів, проведенням експериментальних пошуків у порівняльному аспекті, до та після формувальних впливів, коректністю кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, достатнім обсягом вибірки, а також результатами апробації та практичного впровадження результатів дослідження.

Робота характеризується структурованістю та логічністю викладеного матеріалу. Зміст дисертації повністю розкриває обрану тему та відповідає

завданням дослідження. За змістовими та формальними показниками (обсяг, структура, ілюстративний матеріал тощо) дисертація задовольняє вимогам до кандидатських дисертацій. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 11 публікаціях, з яких: 9 одноосібних статей та 2 – у співавторстві. Поміж одноосібних – 4 опубліковано у вітчизняних фахових виданнях, 1 з яких – у включеному до міжнародних наукометричних баз, 1 – у зарубіжному фаховому виданні, 4 – у матеріалах конференцій.

Поряд із позитивним сторонами водночас рукопис дисертації не позбавлений недоліків та викликає певні дискусійні питання, основні з них такі:

1. Потребує пояснення відмова дисертантки від застосування поняття психологічної готовності до професійної діяльності, що дало б змогу з позицій системного підходу вивчити зв'язок індивідуально-особистісних характеристик з іншими критеріями, як внутрішніми (когнітивними, регулятивними, мотиваційними), так і зовнішніми, зокрема, показниками навчальних досягнень студентів.

2. Нетрадиційною є форма представлення отриманих результатів емпіричного дослідження при описі констатувального експерименту, коли в таблицях відразу представляються показники як до, так і після відповідних впливів, що зазвичай аналізується на формульовальному етапі дослідження.

3. Авторкою відзначається необхідність дотримання термінів та дозованої міри впливу на особистісний розвиток майбутніх психологів спеціальних закладів освіти, водночас у системі цих засобів слід було б приділити більше уваги обговоренню та аналізу результатів проходження практики в залежності від її змісту, оскільки саме це значною мірою пов'язано з розвитком уявлень студентів про майбутню професію.

В цілому висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи, яка характеризується високим науковим рівнем здобутих результатів. Автореферат відповідає змісту дисертації і являє собою стислий виклад основних положень і висновків.

Висновок. Дисертаційне дослідження Дубовик Олени Михайлівни «Особливості професійно орієнтованих особистісних якостей майбутнього психолога спеціальних закладів освіти», є цілісною, завершеною, самостійною, теоретично та практично значущою роботою, у якій здобуті матеріали, важливі для вирішення актуальних для спеціальної психології і педагогіки завдань, пов'язаних із підготовкою висококомпетентних фахівців для роботи з дітьми з особливими потребами. За ступенем актуальності теми, методичним рівнем, новизною отриманих результатів, теоретичною і практичною значущістю дисертація повністю відповідає вимогам, які висуваються нормативними документами до кандидатських дисертацій, а дисертантка Дубовик Олена Михайлівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.08 – спеціальна психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки
факультету №2
Національної академії внутрішніх справ

О. В. Романенко **О. В. Романенко**

Підпис О. В. Романенко засвідчує:

Провідний фахівець ВХС КДА

30.03.2017р.

